

ПРИЧА
СВЕТОМ САВН

ПРИЧА О СВЕТОМ САВНИ

Весна Арсенијевић
Анђелка Елијана Грујић

Београд – Ћелија Пиперска
1990.

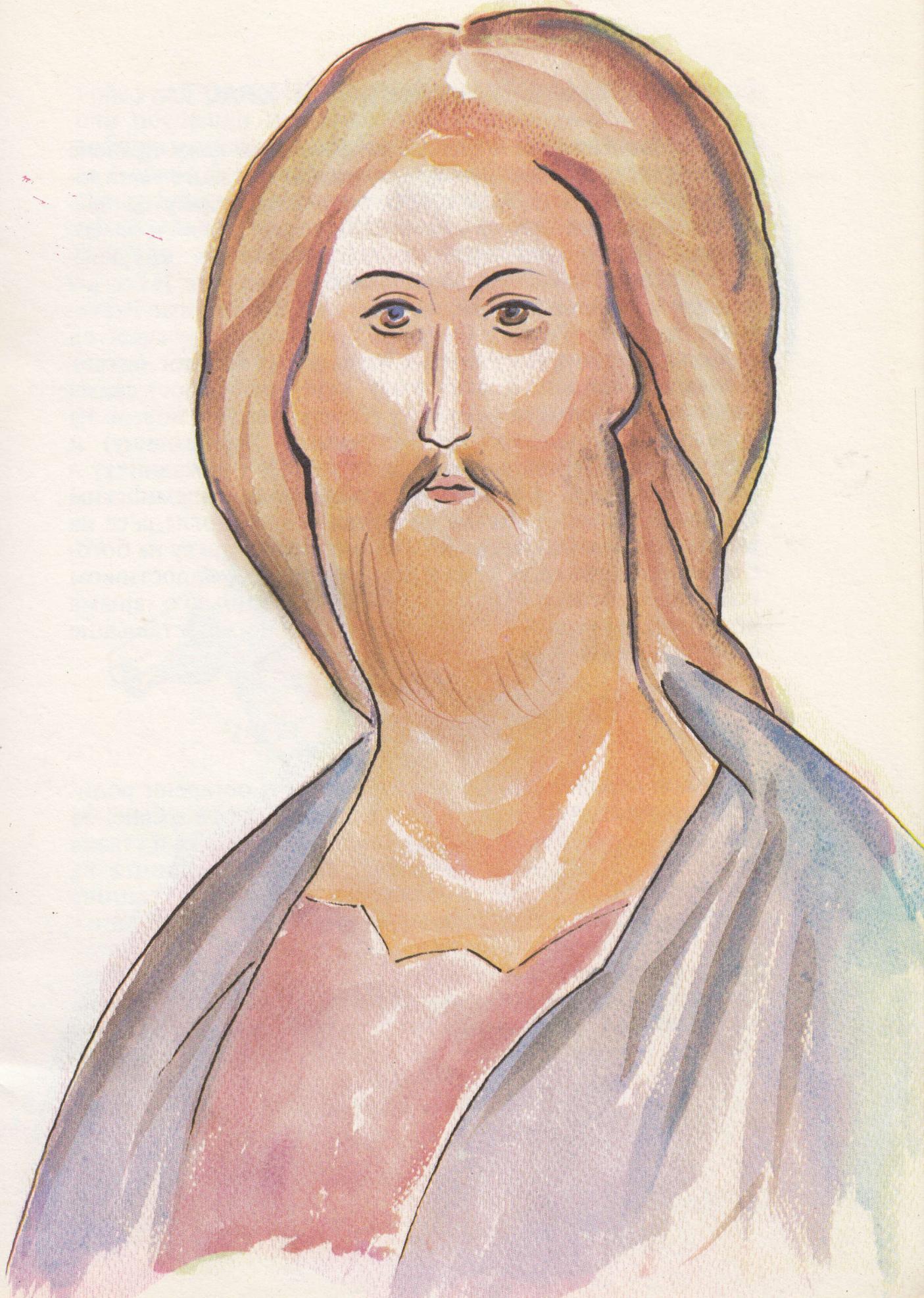
У доба великог жупана Стевана Немање, оснивача владарске лозе Немањића и оца светога Саве, Србија захваташе велики простор између река Дрине, Велике и Јужне Мораве, Неретве и Зете, па Косово и Метохију са Скадром и цело црногорско и већи део средњедалматинског приморја. Снагом свога оружја Немања беше ујединио дотад расцепкане српске земље, по први пут, у велику и снажну државу са престоницом у Расу.

У та времена у животу свих народа Европе и сваког човека, па и српског, веома важну улогу имаше хришћанска вера, коју је међу њима ширила заједница Христових

ученика – Црква. Православна хришћанска вера учи да је Исус Христос, Син Божији, постао човек као ми и да је много волео људе: опраштао им је зла која су чинили и чудесно их исцељивао. Његовим непријатељима то не беше право, па Га разапеше на крст и Он умре у великим мукама. Али, трећег дана по смрти, Христос устаде из мртвих, то јест васкрсе, и жив се показа својима. И рече им да ћемо и сви ми ако верујемо у Њега и живимо како нас је учио, и пошто умремо – оживети, када дође време, и да ћемо вечно живи бити са милостивим Христом. А то ћемо моћи ако и сами постанемо чланови Његове Цркве: ако се крстимо у име Оца и Сина и Светога Духа, ако се молимо Богу и будемо добри према људима и одлазимо у Цркву на богослужења. Нарочито, ако у цркви често примамо у себе Самога Исуса у облику светог Хлеба и Вина, који се зову свето Причешће.

У време Стевана Немање беше већ дошло до поделе међу хришћанима, те на Истоку постојаше Православна, а на Западу Римокатоличка Црква. Ова преко свога свештенства и краљева римске вере покушаваше да се наметне и осталима, а поготово православним народима на Балкану. И у томе повремено имађаше успеха. Хришћанску веру Срби беху примили неких пет векова пре Немање. Но, притом задуго задржаше многе старе празноверице. А сада се још неки од њих почеше колебати између Православља и римокатолицизма. И сам Стеван Немања би најпре крштен као римокатолик у родној Зети, данашњој Црној Гори, а онда, по сопственој жељи, прими православно крштење у Расу и поста православац.

Као милостив и побожан православни владар, Немања своје народу подизаше богомоље и манастире, међу њима и чувену Студеницу. Помагаше дарежљиво сироте и немоћне и богато дариваше цркве широм хришћанског света, по чему се прочу и на Истоку и на Западу. А кад Православљу у његовој земљи запрети опасност од непријатеља Цркве богумила, Немања не презаше ни за оружјем да посегне, не би ли га одбранио. Свим овим делима он, ипак, само удари темеље величанственој духовној грађевини, коју ће за сва тадашња и будућа српска поколења подићи његов најмлађи син Растко, потоњи свети Сава.

НЕЖНА ГРАНА ВЕЛИКОГ ХРАСТА

Стеван Немања и његова супруга Ана, кажу црквене књиге, имаху већ два сина и неколико кћери, кад престадоше да добијају децу. Тада за Србе беше велика срећа да имају што више деце, јер их сматраху Божијим даром и благословом. Тако и ови супружници у годинама стадоше да се моле Господу да им подари још једно мушко дете. И Бог им подари мушко чедо, коме на крштењу дадоше име Растислав, скраћено Растко. Окружен љубављу и поучаван од најбољих васпитача и учитеља, израсте он у високог, витког и снажног младића плавих очију, који беше радост свима својима. Кад наврши петнаесту годину, отац му повери на управљање покрајину Хум (данашњу Херцеговину) и окружи га искусним људима, да га упућују у државничку и војну вештину. Са својим вршњацима, племићским синовима, волео је Растко да одлази у лов и огледа се на јавним играма. Одмалена је предано ишао у цркву на богослужење, молио се, постио и причешћивао, и милостињом помагао сиротињу. Много је читао и размишљао о тајнама човековог живота. Но, притом, нимало не запостављаше своје свакодневне дужности.

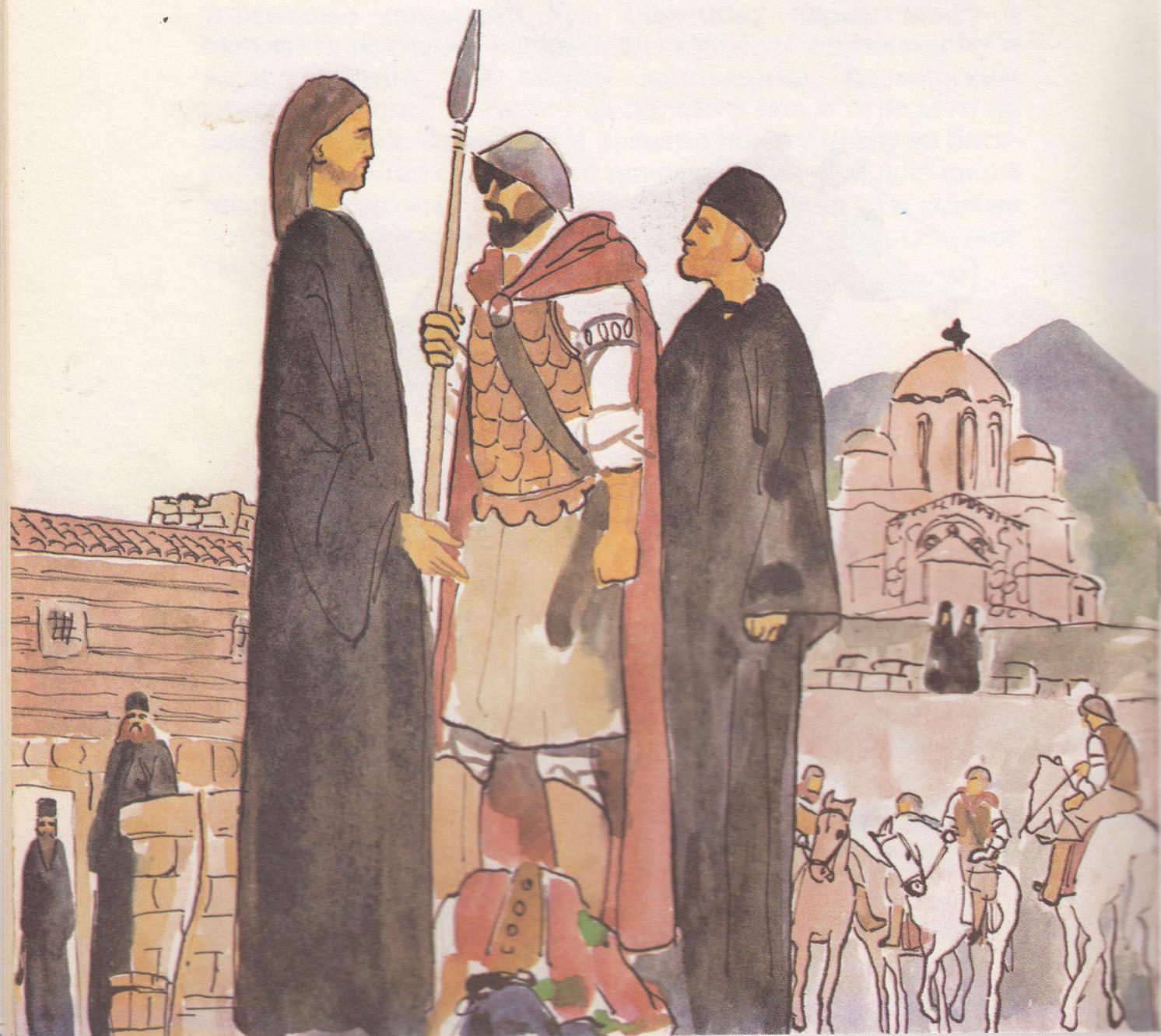
БЕКСТВО НА СВЕТУ ГОРУ

Када млади принц стаса за женидбу, остарели родитељи позваше га натраг у Рас, у намери да га ожене. За невесту му нуђаху најлепше кћери својих велможа и стране принцезе, но он их само смерно слушаше и ништа не одговараше. Рано би се повлачио са гозби, у тишину домаће црквице, где га затицаху утонулог у молитву. Баш у то време дођоше на Немањин двор неки монаси са Свете Горе да затраже помоћ за тамошње манастире. То беху свети људи који су живели у далеким шумовитим брдима на обалама Егејског мора и молили се Богу за добро свију. Растко би често са њима разговарао и њихове приче о монашком животу распламсавале су ватру која је већ дуго тињала у његовој богочекњивој души. Једнога дана, замоли Растко родитеље за допуштење да са дружином

пође у лов. Они се са тим сложише, ни не слутећи да њихове очи последњи пут виде сина у принчевском руху. Јер, тобожњи одлазак у лов беше уствари добро смишљен план за његово бекство у манастир. Вероватно у договору са светогорским калуђерима, Растко заvara своје пратиоце, и на одређеном месту састаде се са монасима, заједно с њима утече на брзом коњу у Свету Гору.

Разљућен и ожалошћен због тога, Немања за сином у
потеру посла чету племића. Стигавши до Солуна, они са
тамошњим гувернером подигну општу узбуну и претрагу.
Али узалуд. Бегунац се тајним стазама већ беше домогао
једног светогорског манастира. Схвативши то, Немањини

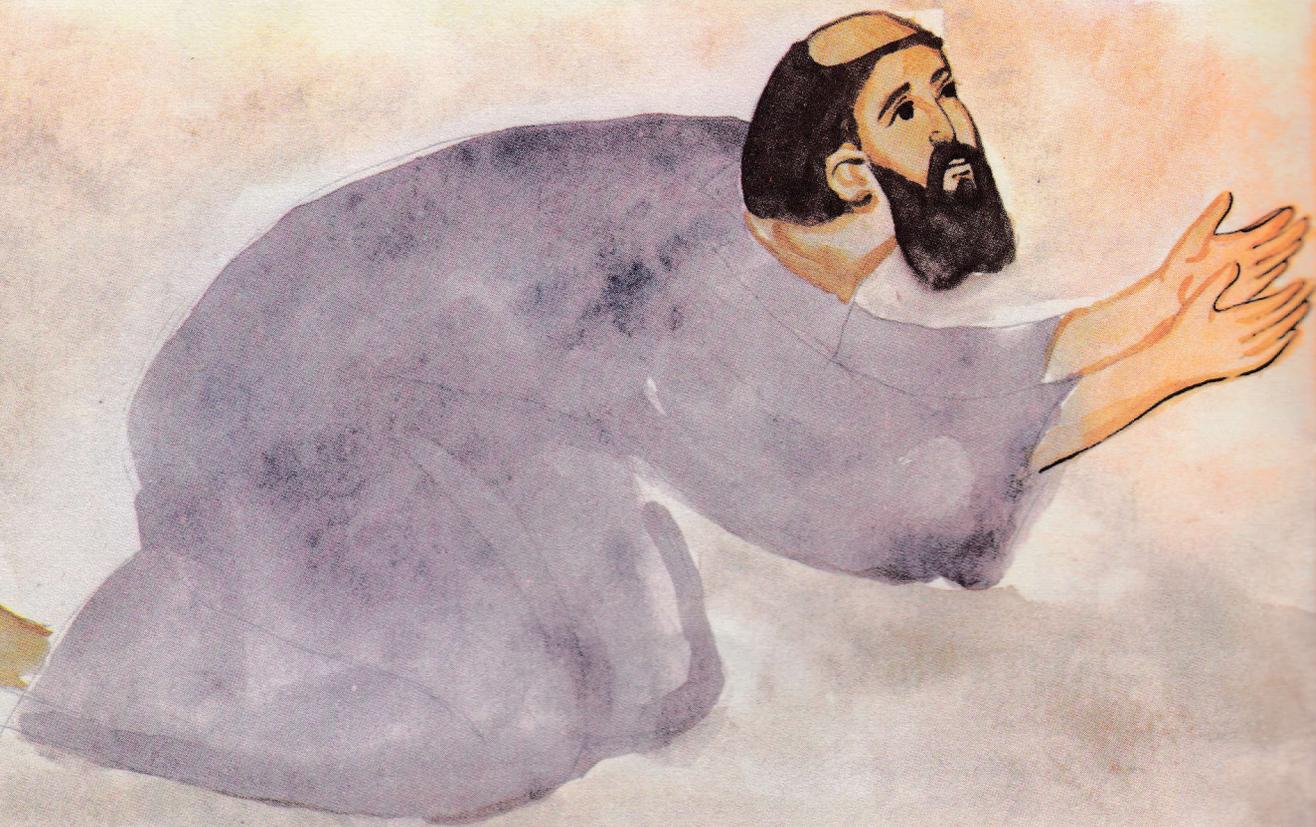
људи дојезде на Свету Гору и пронађу га и позову да се сместа са њима врати у Србију. Још му и припрете да ће га, у супротном, тамо силом одвући. Растко им одврати мирно да ће већ колико сутра бити спреман да пође, нека се они само лепо почасте и одморе. У току ноћи, пак, по благослову манастирског старешине, млади Растко прими монашки чин и, по црквеном правилу, обуче црну ризу и промени име. *Расџко ѿосџа Сава, боѿаџи ѿпринџ ѿосџаде сиромашни калуђер*. Ујутру, када га племићи потраже и не нађу, подигну велику галаму. Он се тада промоли кроз прозор на кули и баци им пред ноге завежљај са својим принчевским рухом и власима косе, које му по обичају одсекоше на монашењу, и рече: „Однесите ово мојим родитељима и реците им да сте ме видели као монаха Саву“. Добаци им и писмо за родитеље у коме им изрази љубав и замоли их за опроштај. По ондашњим законима, човек који би се замонашио остајао би изван домашаја световних власти, те се они очајни вратише у Србију и кроз сузе известише Немању о свему.

ЖИВОТ У МАНАСТИРУ

И поживе тако Сава са браћом монасима у грчком манастиру Ватопеду. Мољаше се Богу, читаше свете књиге и певаше у цркви, верно вршећи и своје дневне дужности: чамце је са товаром возио, рибу ловио, хлеб пекао, у пољу и винограду радио, дрва секао, маслине и смокве брао, увек спреман да свакоме помогне. Посећивао би тако и монахе пустињаке, који живљаху усамљено по пећинама, молећи се непрестано Богу и носио им храну и жудно упијао сваку њихову реч. И све време са уста му не силажаше чудесна молитва – *„Исусе Христџе, Сине Божији, ѿмилуј ме ѿрешној!“*, која га је штитила од свих опасности. А њих не беше мало. Једном тако, кажу, он припреми топле хлебове да их понесе неком пустињаку, и док босоног хођаше путем покрај мора, нападоше га разбојници. Када га упиташе куда ће, он кротко одговори да носи хлебове старцу који живи у пећини и спава на камену и нема никога осим свога Господа. Чувши то, они се сажале те га пусте куда је наумио, а потом и сами

тамо дођу и покају се због својих недела, па свако оде својој кући да живи у миру и поштењу.

Много пута Сава је из манастира писао својим родитељима, позивајући их да и они пођу његовим стопама. И када се наврши десета година Савиног манастирског живота, његова писма уродише плодом. У пролеће 1196. године на Сабору у Расу Немања предаде престо своје средњем сину Стефану и закле га да чува своју веру и свој народ. Затим се са супругом замонаши, па њу, сад монахињу Анастасију, упути у један женски манастир, а сам се, тада већ монах Симеон, после неког времена придружи своје сину у Ватопеду. На Светој Гори му се сви силно обрадују, јер он беше први православни владар који ту дође међу сиромашне монахе, да постане један од њих. У Ватопеду Симеон и Сава подигоше нове цркве и конаке, винограде и воћњаке и, по допуштењу самог византијског цара, почеше да обнављају запустели манастир Хиландар, који постаде српска монашка лука на Светој Гори.

СИМЕОНОВА СМРТ И САВИН ОДЛАЗАК У СРБИЈУ

После ових и многих других добрих дела која са сином Савом учини, скромно и смерно умре монах Симеон. Свога љубљеног оца Сава свечано сахрани у хиландарској цркви. Пошто прође извесно време, кажу црквене књиге, јави се Симеон Сави у сну, сав у светлости, и овај то схвати као знамење милости Божије. И заиста, на годишњицу Симеонове смрти, када се у Хиландар слеже цела Света Гора, деси се нешто чудесно: из његове гробнице поче да се *шочи* мирисно уље – *миро*, од кога замириса сва црква. Тако, на радост Савину, пред очима све светогорске браће Бог прослави и посвети свога слугу Симеона, кога отада прозваше – *Мирошочиби*.

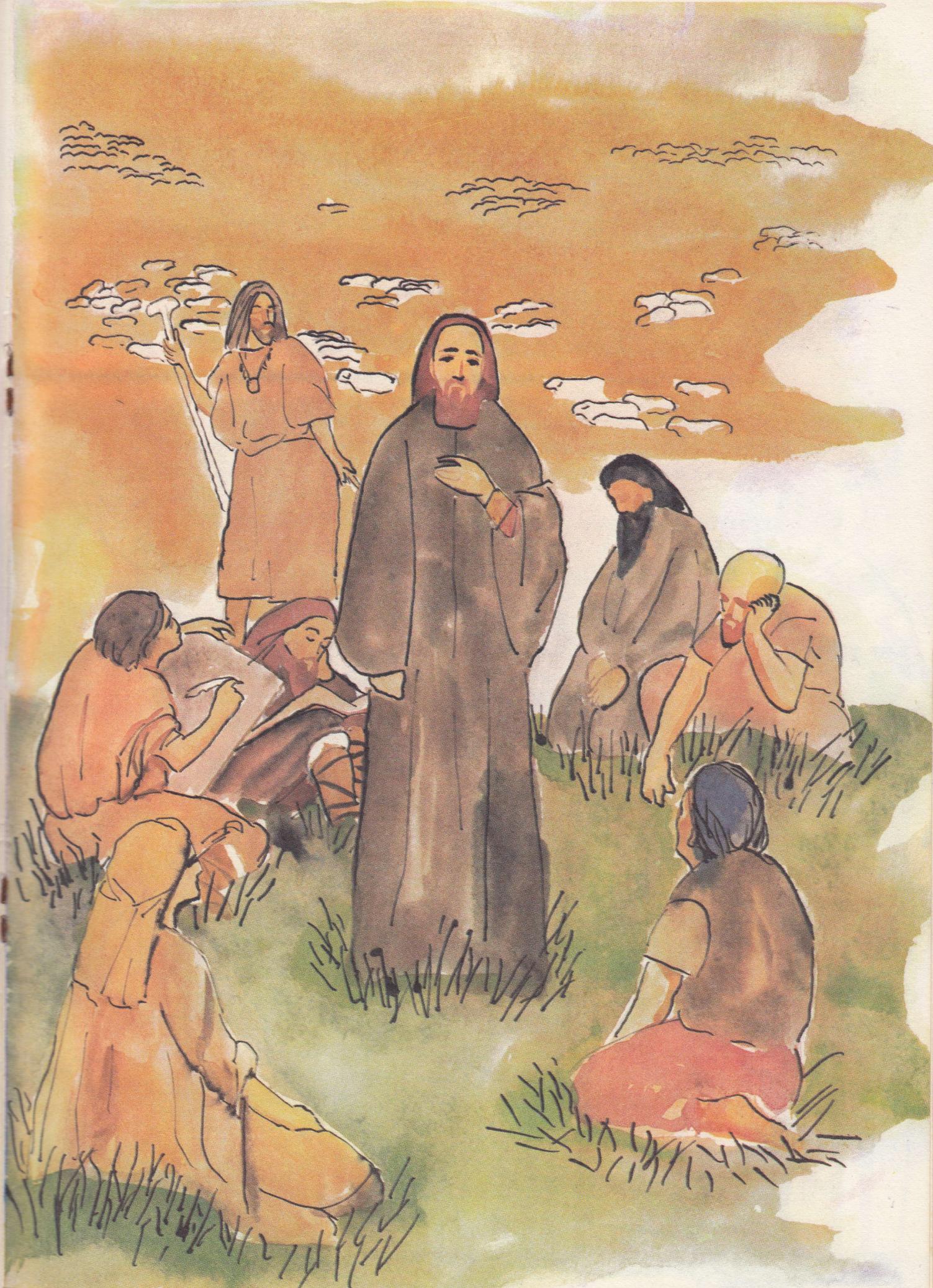
О овом чудесном догађају Сава обавести свога брата Стефана и посла му бочицу светог очевог *мира*. Стефан пак у Србији проживљаваше тешке дане. Жељан власти, против њега беше устао рођени брат, најстарији Немањин син – Вукан, кога на ово нарочито наговараше његова жена римокатоличке вере. У борбама из којих Стефан изиђе као победник, највише пострада сама Србија: многи погинуше, многи се иселише, поља осташе необрађена и свуда хараше глад. Непријатељство се међу браћом није гасило и то је у далеком манастиру тешко жалостило њиховог брата Саву. Народа и њих ради, он најзад реши да оде у Србију и собом понесе очево свето тело коме Бог не даде да се распадне но оста цело и мирисно, да се завађена браћа над њим измире. Тако и учини. Полажући, по давној Симеоновој жељи његово тело, свете његове *мошти*, у гробницу коју он себи у Студеници беше направио, успе да их помири.

На Стефанову молбу Сава се тада не врати у Хиландар, но остаде. Живљаше најпре у Студеници, где је писао и преводио грчке списе, поучавао браћу и унапређивао манастирску економију. Затим зађе у народ и стаде га просвећивати. Учио га је како да верује, како да се крштава и моли Богу, како да пости и причешћује се. Тумачио му божанске речи Светог Писма, а празноверице замењивао племенитим хришћанским обичајима. Отворио му је многа *училишта*, како се тада зваху школе – по манастирима и при

црквама, по дворовима властелинским и већим насеобинама. Ту свештеници, монаси и световни учитељи учашу децу и омладину писмености – читању и писању, веронауци и изучавању књига, цртању, сликању, певању и многим другим знањима. По манастирима основа и *писарнице*, у којима се преписиваху и превођаху грчке књиге и писаху нове, српске. Са љубављу се стараше и о болеснима, старима и сиротињи и отвори за њих многе болнице и прихватилишта, у којима су о њима бринули видари, тј. лекари и неговатељи. По његовом благослову, сазидаше се тада по Србији и многе цркве – лечилишта душа људских. Са братом Стефаном, пак, архиепископ српски сам подиже манастир Жичу. Тако свети Сава, шест векова пре Вука Караџића, поста отац српске културе – српске Цркве и школе, књижевности и књижевног издаваштва, медицине и разних друштвених установа. Пре свега, пак, први *просветио* српскога народа који је његову душу *просветио* светлошћу хришћанске вере и целу његову земљу, чак и пределе ненасељене, искитио православним знамењима – црквама и крстовима.

САВА ПРВИ АРХИЕПИСКОП, СТЕФАН ПРВИ КРАЉ СРПСКИ

Али онда се Стефан по други пут ожени, и то једном венецијанском племкињом која је хтела да ојача римски утицај у Србији. Жалостан што га Стефан слабо слуша, Сава се ускоро врати на Свету Гору. Но, опасности које се надвијаху над Србију ни тамо му не даваху мира. Споља римокатолицизам, који се тада нарочито преко дивље крсташке војске ширио Балканом све до Цариграда, а изнутра богумили који су претили да расточе Православље у Србији. А уз то ни Црква у Србији немаше духовног вођу, архиепископа, који би се старао о вернима. Сава схвати да ће Србија са тим двоструким злом моћи да изађе на крај само ако створи јаку Цркву са епископима и свештенством из народа који би о народу очински бринули. Зато се сав предаде томе послу. У међувремену, велики жупан Стефан покаје се пред братом због непослушности и подржи га у

намери да створи самосталну Српску Цркву. Сава онда
отплови к византијском цару и цариградском патријарху у
Никеју и придобије их за ово, а патријарх њега прогласи за
првог архиепископа српског. Догоди се то 1219. године.

Дозволи му, усто, и да сам у Србији одређује епископе и свештенике. Тужан што се због нових црквених дужности мора растати са Светом Гором, Сава се врати у Србију. Ту изабра епископе и свештенике, и поучи их свему. Године 1220. заврши манастир Жичу и сазва у њему велики црквени и народни Сабор, на коме уз одушевљено клицање народа би устоличен за архиепископа на црквеном престолу. А сам затим свога брата Стефана *обенча*, то јест круниса, за првог српског краља, кога народ зато прозва *Стефан Првобенчани*. Овај онда позове све за трпезу, а онима најсиромашнијима лично раздели поклоне, да се и они радују пуним срцем. Радост народа још више би расла, када би му се речима љубави обратио сам архиепископ, учећи га правој вери. Тада се и многи Срби богумили и римокатолици, покајани, вратише Православљу.

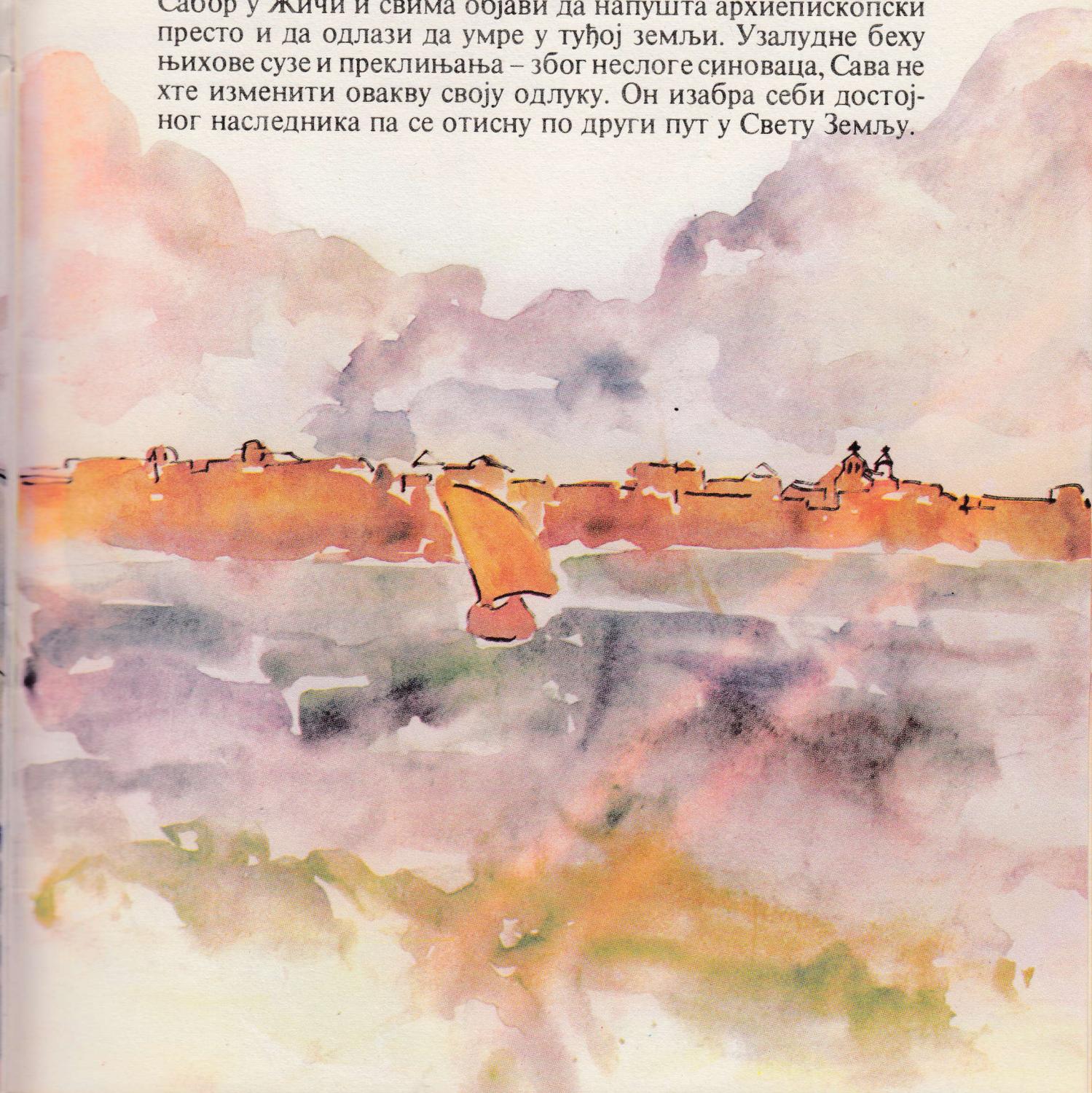
Но, оволика Стефанова и Савина слава расрди мађарског краља Андрију, кога је римски папа одавно био прогласио краљем Србије. Он објави Стефану рат, но Стефан покушаваше да рат избегне, те умоли Саву да оде до мађарског краља и смекша му срце. Овај испрва за мир не хте ни да чује, али онда, када му усред врелог летњег дана Сава молитвом Господу спусти са неба много леда и посла у посуду да се освежи, сам похита у Савин шатор и извини се и поче са Савом разговарати о вери и животу. Дирнут његовим речима о Богу, Андрија, кажу, и сам зажеље да прими православно крштење. Сава му ову жељу испуни те се мађарски краљ врати кући као православац и пријатељ српски.

Пошто предаде краљевско жезло сину Радославу и прими из Савиних руку монашки чин под именом Симон, болешљиви краљ Стефан испусти душу 1228. године. Сава пак, крунисавши Радослава за краља запути се преко Будве у јеврејску земљу Палестину, која се због тога што је била завичај Исусов, назива *Свештом Земљом*.

Тамо га прими и с великим поштовањем угости јерусалимски патријарх. На сваком кораку верни обасипаху Саву љубављу, а он њих даровима милости. И обиђе тако сваку стопу Свете Земље на којој стоје трагови Исусови – од Витлејема где се Исус родио и Назарета где је одрастао до Јерусалима где је био разапет, умро и васкрсао.

ОДЛАЗАК И СМРТ

По повратку у Србију, архиепископ поста сведок жалосних збивања на двору. Краља Радослава протера из државе и са престола млађи брат Владислав, кога онда племићи прогласе за краља. Сави ово беше врло криво, али ради мира у земљи круниса Владислава у Жичи, а затим се повуче у Студеницу. Не прође много времена, а он сазва нови Сабор у Жичи и свима објави да напушта архиепископски престо и да одлази да умре у туђој земљи. Узалудне беху њихове сузе и преклињања – због неслоге синоваца, Сава не хте изменити овакву своју одлуку. Он изабра себи достојног наследника па се отисну по други пут у Свету Земљу.

На путу ка њој, кажу књиге, догоди се још једно чудо. Када их на отвореном морухвати велика бура, Сава се помоли Богу и у име Исусово нареди таласима и ветровима да се умире. И гле, чуда! Бура намах утихну, море се стиша и путници се спасоше.

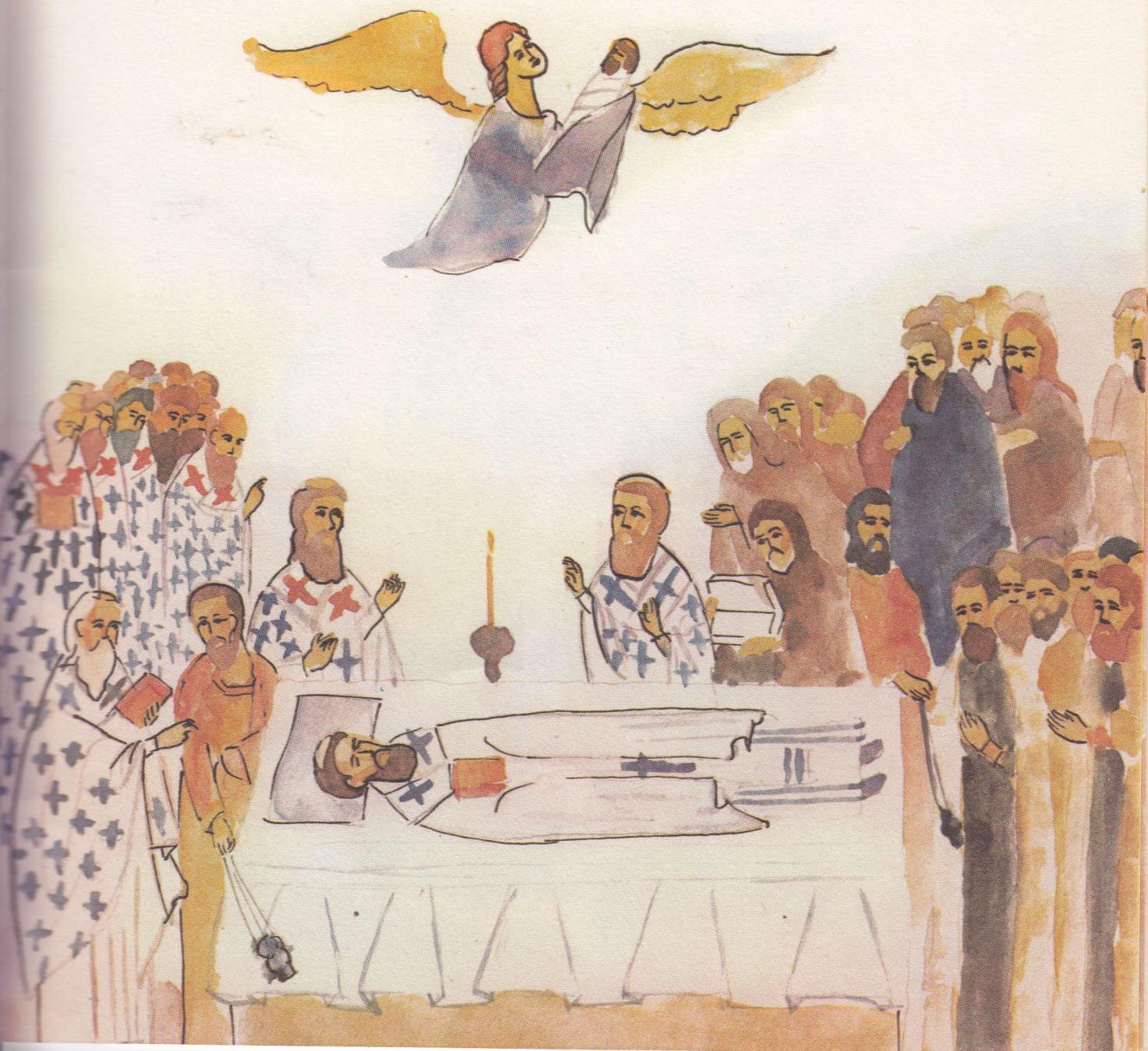

У Светој Земљи Саву, поново, свугде дочекиваху с дивљењем и љубављу, а он би сваког без разлике даривао, био он хришћанин или муслиман. Тако он обиђе и несигурну египатску земљу, и њене хришћанске светиње, Синајску Гору, Вавилон и Јерменију, која му особито беше прирасла за срце због великог броја њених мученика, то јест људи који своју љубав према Христу платише животом. Уз Божију помоћ, Сава прође и кроз дивљи Курдистан и Турску, по којима су харале многе разбојничке дружине. И безбедно стиже до Црног мора. Одатле, преко Никеје морем оде у Бугарску, где га православни бугарски цар Асен дочека с великим почастима и слављем.

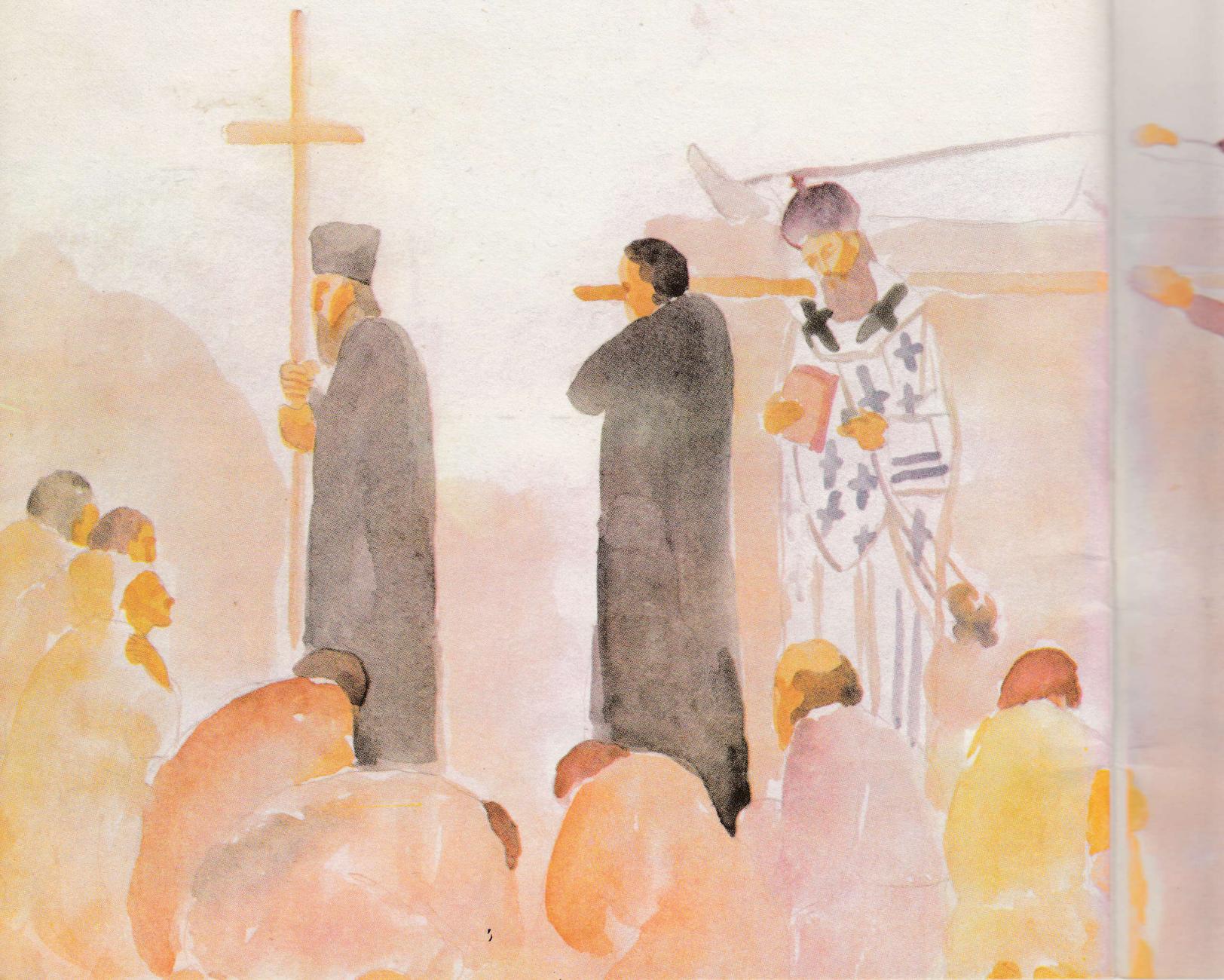

На празник Богојављања доби Сава тешку грозницу и предосети блиску смрт. Стога уручи својим ученицима поклоне за Србију и писма за краља Владислава и архиепископа и поучи их како треба водити црквене послове. Затим се са свима поздрави и свима све опрости, прими свето Причешће и, предавши се молитви која му одувек беше неизрецива утеха и радост за душу, умре у зору 14/27. јануара 1235. године, у туђини, у граду бугарскоме Великој Трнови. И по благослову бугарског патријарха, би сахрањен у задужбини бугарског цара Асена, уз велике црквене молитве и почести. На Савину сахрану слеже се силан народ и његову смрт оплака сав православни свет.

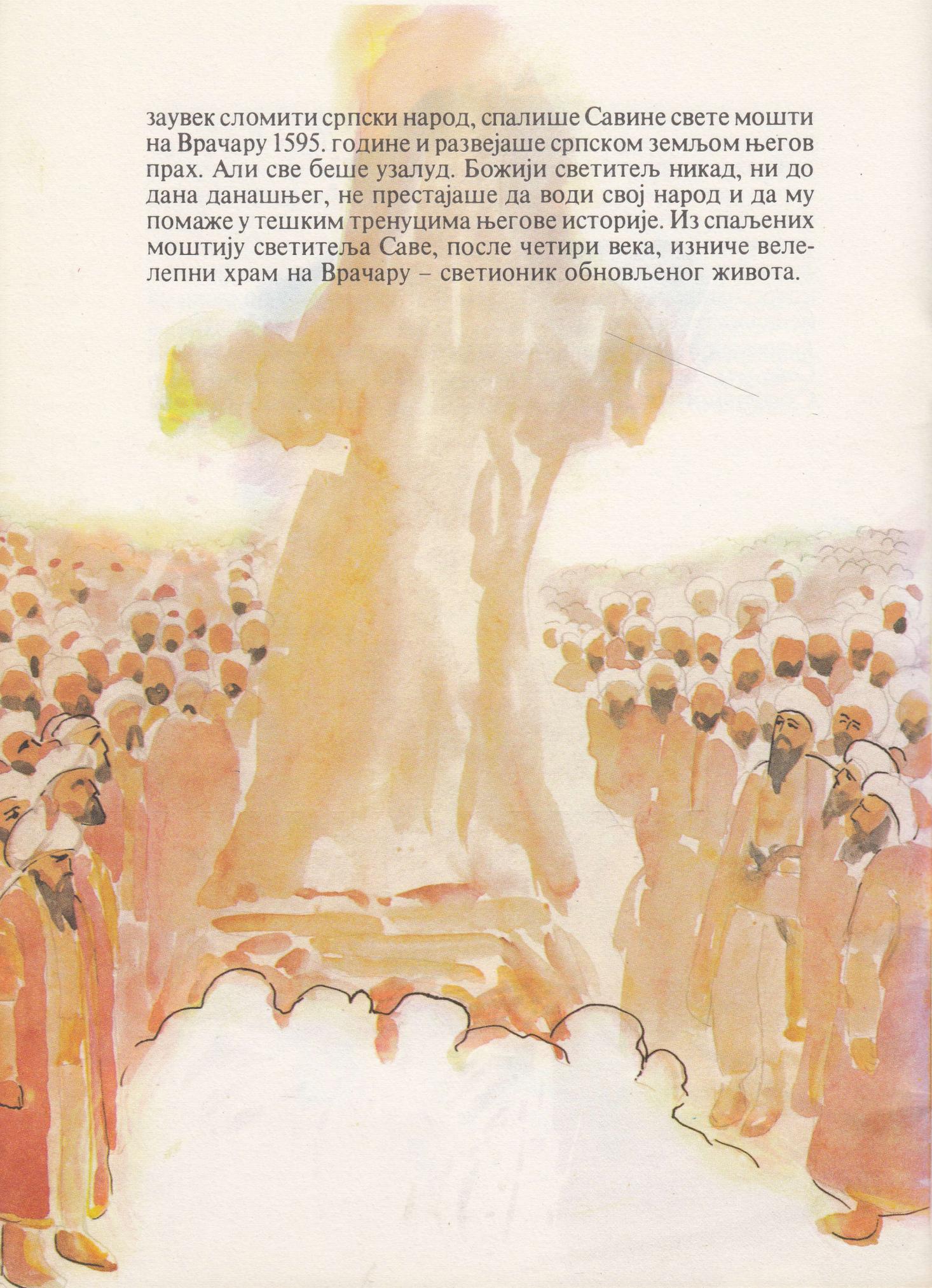
Веома беше тужан српски краљ Владислав што свете мошти његовог стрица, кога је онолико ожалостио, осташе у туђој земљи, те стаде молити бугарског цара да их врати Србима. Овај спочетка не хтеде за то ни да чује. Онда се у покајању због свога огрешења краљ Владислав поче молити самоме Сави да умилистави бугарског цара. И деси се да се овоме у једноме сну Сава јави и одлучно му нареди да изиђе у сусрет молбама Владислављевим. После краћег већања са великашима и патријархом, уплашивши се Божије казне, цар тако и поступи. Када његови људи пред полазак за Србију отворише саркофаг и у њему ковчег – имадоше шта и да виде: у ковчегу тело светог Саве –

сасвим очувано и као заспало, од кога вејаше најпријатнији мирис и испуњаваше читаву цркву. Тако Бугари са љубављу испрате Савине свете мошти у Србију, где их сав народ на коленима, по путевима и раскршћима, градовима и селима, манастирима и црквама у побожном усхићењу допрати до манастра Милешеве у Херцеговини. Отада ова задужбина краља Владислава поста место ходочашћа свих потоњих српских нараштаја. На његовом гробу болесни се исцељиваху, тужни налажаху утеху, слаби добијаху снагу, а за време пет векова робовања под Турцима мошти светога Саве беху неугасива светиљка српске вере, наде и слоге. Схвативши ово, Турци се уплаше и, мислећи да ће тако

заувек сломити српски народ, спалише Савине свете мошти на Врачару 1595. године и развејаше српском земљом његов прах. Али све беше узалуд. Божији светитељ никад, ни до дана данашњег, не престајаше да води свој народ и да му помаже у тешким тренуцима његове историје. Из спаљених моштију светитеља Саве, после четири века, изниче велелепни храм на Врачару – светионик обновљеног живота.

РАСТКО
(Свети Сава)

Ко удара шако позно у дубини ноћној мира,
На кайији зашвореној светојорској манасхира?
„Већ је прошло шабно вече, и нема се поноћ хваћа,
Седи, оци, калуђери, ошвор'ше ми шешка враћа.
Светлост ми душа хоће, а одмора слабе ноје,
Клонуло је моје шело, уморне су моје ноје –
Ал' је крејка воља моја, што ме ноћас вама води,
Да посветим живој роду, ошачбини и слободи.
Презрео сам царске дворе, царску круну и порфиру,
И сад ево светлости изражим у скромноме манасхиру.
Ошвор'ше ми, часни оци, манасхирска шешка враћа
И примити царској сина ко најмлађеј своја браћа...“
Зашкријаше шешка враћа, а над њима сова по'ну
И с крештањем разви крила и склони се у ноћ црну.
А на прагу храма светој, иде се Божје име слави,
Са букшињом улањеном, насхојник се ошач јави.
Он букшињу поре диже, изнад лабе своје свете,
И уледа, чудећи се, безазлено босо деће.
Високо му бело чело, помршене посите власи,
Али чело узвишено божанствена мудрост краси,
За руку ја старач узе, пољуби му чело бледо,
И кроз сузе пошачућа: „Примамо те, мило чедо“.

Векови су похујали од чудесне оне ноћи, –
Векови су похујали и многи ће јошће поћи.
Ал' што деће јошће живи, јер њејова живи слава,
Јер што деће беше РАСТКО, син Немањин, СВЕТИ САВА

Војислав Ј. Илић

